

ВЕЛИКИЙ РОМАН

Лаша Бугадзе

ІМЕНЕМ ГРУЗІЇ

Харків
«ФОЛІО»
2026

БАЗЕЛЬ. 1995 РІК

— Можеш роздягтися, — сказав мені мій батько, коли я ліг на простирадло, постелене на розкладне крісло, — уночі тобі буде жарко.

Я із сумнівом подивився на нього й лише через звичку довіряти його словам, ігноруючи той набутий досвід, що засів у мені, мимохіть усе ж зняв тонкі сині треніки, які не забував піддівати під штани.

Я приїхав з країни, де останні три роки було страшенно холодно. Де будинки промерзли без світла та газу, і де, вистукуючи зубами під горою з ковдр та пледів, не смієш поворухнутися, аби не перетнути контурів, зігрітих власним тілом.

Приїхавши, я першого ж вечора зрозумів, що забуті звички треба буде відновити, але батько, вочевидь, помітив мої вагання, бо сказав дещо категоричніше:

— Зрозумій, ти вже не в Грузії, роздягнися.

Та внутрішньо я все ще був у Грузії. А можливо, й тілом, адже минуло всього півтора дня, відколи я перетнув Чорне море, половину Європи і, по суті, усю цивілізацію — спочатку літаком (про який я не пам'ятав, що це таке), потім — потягом (про який я, на щастя, згадав, що він існує).

Тож я поступово мусив відновити старі звички.

Що я міг скупатися цілком, а не частинами, і взагалі стати під душ не під ледь теплу, а гарячу воду, і підставити лоба, прикриті очі й рот під пружний, сильний струмінь води. Виявляється, ще існувала стихія, і це, як виявилось, була гаряча вода. Там, де я жив досі, минуло вже понад три роки, як потік води безнадійно ослаб, перетворившись на сумовиту цівку, що немічно скрапувала з крана. Вода померла.

Тут же не було потреби ані набирати-нагрівати воду, ані митися фрагментами — коли ти змушений ніби заново збирати докупи своє розрізнене, змучене тіло, в якому життя відчувається лише там, куди торкнеться зігріта вода. «Тепло відживляє, кров починає рухатися», хіба не так з ностальгічними нотками в голосі розповідали нам про фільтровану воду, чисте повітря, живодайний вогонь над газовою плитою і про нездоланне земне тяжіння — усі ті вчителі фізики, хімії чи навіть, можливо, грузинської мови і літератури на своїх марних уроках у школі, ремонт якої планувався на грудень 1991 року, але яка з січня 1992 року назавжди так і залишилася не відремонтованою...

Не те що почуття, навіть зниклі характеристики часу повернулися в мою біографію: раптом знову постав автобус, який разом із тролейбусом зник наприкінці 1992 року, засвітилося згасле червоне, зелене і жовте світло — на світлофорах, затишне — у вікнах домівок, засяяли вітрини крамниць, а в них виявилось у десятки й сотні разів більше різних товарів, ніж було в моїй країні, де у шибках

вітрин можна було побачити хіба що своє відображення, а не щось таке, що хотілося б придбати... Знову повернувшись знайомий і додався новий запах — хліба й печива, кави й солодко-екзотичного чаю, тільки нібито пов'язаний не з їжею чи питвом, а з повітрям — здавалося, ніби саме повітря насичене смаком і запахом так, що його можеш скуштувати.

Дотепер існував тільки один їдкий запах: гасу, гноту й попелища, забиваючи будь-які інші, і запах людського тіла теж.

Через два тижні батько зізнався, що, коли обійняв мене, відчув лише цей запах, ніби я повстав із попелу — моє тіло йому не пахло ані свіжим, ані немитим.

Та всього за якихось півтора дня і три години після приїзду до мене повернулися зниклі з 1992 року притаманні тілу запах і пам'ять — разом з цивілізаційною червоністю на моєму блідому обличчі.

Чи то справді цей дотик до гарячої води подіяв так відживно, чи, сказати б точніше, через розставання з домом, слова, які іншим разом здалися б мені банальними, нині втратили свій очевидний комізм, виявляючи мої нові сприйняття: я почувався ніби народженим заново.

ДО НАРОДЖЕННЯ: З КИМ? ДЕ?

У цього чоловіка — не чоловіка, насправді ще хлопця, — майже до щік спущені баки, волосся, що його він не стриже через зайнятість, упертість чи світогляд, нагадує лев'ячу гриву — схоже на сяйливий німб або ще одну голову, припасовану до його власної. Штани на ньому — із широкими холошами, з-під яких визирають носки коричневих туфель, стоїть він біля вод *Лагідзе*, під платаном, поглядаючи на чоловіка, що зігнувся, схиливши до водяного грибка своє гладке, враз почервоніле обличчя, й терпляче чекає, коли той звільнить для нього місце. Цього юнака я хочу для себе, подобається він мені, і я готовий полюбити його, можливо, навіть уже люблю його, оскільки, *ймовірно*, я й раніше зустрічався з ним і довіряю йому, потрібний він мені, і я знаю, він уготований для мене. Він мусить поділитися зі мною тим, що має сам.

Аж ось надходить його черга (моя вже прийшла — якщо все буде гаразд і моєму наміру нічого не завадить, то, як це зазвичай стається — через рік), чоловік з почервонілим лицем відступається від водного грибка, а мій обранець із витягнутими руркою губами торкається тонкої цівки води. Пий воду, любий, угамуй свою спрагу,

насолоджуйся і їж — тільки не занадто, бо мені ти потрібен не слабкий і немічний, а здоровий, енергійний, жвавий, — та ще й спроможний якнайдовше не обриднути. Я обрав собі небагатослівного інтелектуала, наділеного неабиякою властивістю спілкування, утішного, іноді нестерпно люблячого, дбайливого, охочого до *прогулянки* і до гри доброхотів, а не з обтяжливої принуки, з молодшим на двадцять літ, здатного розмовляти з ним, як з рівнею, маючи повагу, садовити на плечі і, по суті, виростати разом із цим, молодшим на двадцять літ...

Я не збираюся брехати собі: час від часу між нами спалахуватимуть сутички, і ми намагатимемось *обламати один одному роги*, позаяк згодом нам стане важко безконфліктно існувати в умовах, коли один старший, а другий молодший. І з цим ми мусимо змиритися, залишатися під одним дахом довго ми не зможемо, бо удвох нас *забагато*, ми заповнюємо надто великий простір (наша двадцятилітня різниця у віці нікуди не подінеться, проте не завжди ж я залишатимуся для нього на двадцять років молодшим), розізлившись один на одного, гадаю, ці вибухові миті гніву ми швидко забуватимемо, адже і він не завжди буде аж таким старшим порівняно зі мною.

Що й казати, звідси здається він досить милим — зі своєю *розкуйовдженою гривовою* (довгим волоссям ні-защо не поступиться, не стригтись — позиція), худий, у потертому сірому пальті (воно буде на ньому завтра, одягнуте для того відомого фото, на якому, через туман зіщулившись, він стане поруч зі своїм однокурсником з бородою, охопленою полум'ям, що не втік літаком

з цієї країни), з перекинутою через плече так само потертою і скільки мога *оригінальною* шкіряною сумкою, якою прикриватиме свою злиденність і безгрошів'я. Це я мушу знати: людство поділяється на бідних, частково бідних і багатих. Утім, кого це цікавить, адже він має особливу довіру і доброзичливість на факультеті образотворчого мистецтва академії мистецтв. До сумки він запхав вертикально складений папір — план реставрації Шію-Мгвімського монастиря, місця, де останнім часом буває часто, і, якщо я все так спланую, як собі намислив, то завтра чи післязавтра він побачить, на кого саме впав мій другий вибір. Це буде не перша їхня зустріч, проте вона має стати дуже важливою, у дещо дивному місці вони стрінуться — біля колодязя, який, виявляється, ніякий не колодязь, а могила святого, проте мене хвилює не могила, а та *емоція*, що виникне в них: взаємна симпатія, пристрасть із присмаком печалі, бажання дивитися і вдивлятися, інакше кажучи, те, що має перетворитися на кохання.

Сподіваюся, не говоритиме довго і нудно, щоб справити враження, оскільки їй сподобається здатний провадити *розумну* мову, а не якийсь базікало, проте це буде *завтра або післязавтра*, а тепер він п'є воду, у нього намокають вуса, сумка заважає, і він обережно притримує її, аби той вертикально покладений папір у ній не намокнув, хоча йому, вочевидь, подобається певна недбалість, те, що сумка в нього висить незручно, і його не бентежить, що, можливо, й ці його розпатлані космаки намокнуть, якщо не заправить за вуха заборонене законом цієї держави

зайве волосся, він гордий уже тим, що взагалі може носити своє довге волосся, що це не просто зовнішній вигляд і тим паче не зухвала нечупарність, як вважають ректор і єдина правляча партія. Це небезпечна держава, хоча для цього юнака *смішна*, а не страшна, так само як не страшний і цей спокійний, скромний функціонер (мільйонний член єдиної партії цієї країни), який вечорами незмінно прилягає на канапу, батько другої людини, яку я для себе обрав і який насилу знаходить тему для розмови зі своїм новим зятем: «В академії вчишся?» — «Так». — «Леніна намалюєш?» — «Не пробував, не знаю». Тобто принципово не зможе намалювати. Подобається мені цей діалог. Це непорозуміння. Ця тепла невідповідність між двома чоловіками, від яких мені належить узяти риси обличчя і властивості характеру (обличчя від старшого, темперамент від молодшого), проте він ненавидить ім'я того, кого навіть не намагався малювати, я відчуваю цю ненависть і поспішаю йому на допомогу, оскільки знаю, що він мусить жити з цією ненавистю. Перетворити цю справу на нестерпність і неприйнятність. На відміну від функціонера, що приліг на канапі.

Через п'ятнадцять років він скаже мені, що втратив будь-яку надію і змушений поїхати звідси. За ці роки вуса трохи покоротшають, волосся — порідіє значно, проте він усе ще буде молодий, а для мене — як завжди, старший на двадцять літ. Мені подобаються його розумні очі і високе чоло, гачкуватий ніс і завжди брудні від чорного олівця довгі пальці.

Я хотів би мати цього чоловіка собі за батька.

ЗМІСТ

Базель. 1995 Рік	3
1977	6
До народження: з ким? Де?	6
Пара для обранця	10
Узвіз. (Біографія до шестилітнього віку)	13
Однакова плоть. (Страх світової війни)	25
Дідусь-кровопивця	38
1984	42
1. Підпис	42
1985 1986 1987 1988 1989	208
2. Мітинг	208
3. Путч	343
1992 1993 1994 1995	479
4. Базель	479